

KALE-IZENDAGIA

LUARRETA plaza: **Luarreta** (1910) da izatez lur saila andia, **Atxaga** izenekoaren ondoan dagoana. **Luarreta** lur saila **Uribarrigoikoa** izeneko baserrikoa izan zan. Lur saila orren zati baten txaletak eginda dagoz, beste baten bertan aitatu dogun plaza barria.

LUZARRAGAKO BIDEA: **Luzarragako bidea** izena leenengoz 1945. urteko idaztietan agertu da. Gaur egun be, alantxe esaten jako.

MENDIALDEKO BIDEA: **Atxuloko bidea** (1953) izenagaz be ezaguna izan da errian, bertaginoko bide izan zalako. Baina beste izen bat be erabilia izan: **Oiagako bidea** (1946). Gerogarrenean, orain uste asko ez dala, **Urizarreta** (1704) edo **Oruezarreta** (1641) izeneko aldeetxegino zabaldu zan bidea. Guk geuk, ostera, erdibidean lotu gara eta **Mendialdeko bidea** (1844) izena aukeratu dogu.

MIETA kalea: **Mieta** aldeetxea (1847) orain dala 100 urte inguru galdu ei zan. **Txontxoena** (1895) izenagaz be ezaguna izan zan errian. Ortik be **Txontxoenasolo** (1910) deritxo soloaren izena, Mieta etxekoa izan zalako. Geroago baten, gaurko *Txontxone* etxe barria bertan egin zan. Kaleari izen ori imini deusagu a etxea gomutauarren.

MINITUALDEKO BIDEA: Izen onek (1962) adierazoten deusku norakoa dan bide ori. Izatez, **Minitua** eta **Minituatzea** etxe biok egiten daben ingurura joatekoa da izan. **Minitualdeko bidea** (1962).

ONDARRAURREko plaza: **Ondarraurre** (1910) izeneko soloa **Ondarra** (1644) aldeetxekoa zan, **Ondarreko zubia** (1930) deritxonaren ondoan egoala. Gaur egun, plazatxu artzekoa dago inguru onetan, eta ortik , bada, izan au izenagaz be ezaguna izan zan.

ONDARREKO ZUBIA: **Ondarra** etxea izen andiko olea eta errotea izan zan sasoi baten, eta aren aurrean egin eben Ondarreko zubia deritxona, ortik izena. **Ondarraurreko zubia** (1940) izenagaz be ezaguna izan zan.

PORTUONDOKO BIDEA: **Portuondoko bidea** (1950) era bietara ageitu da idaztietan, agoz be Portuondoko bidea esaten jako.

PORTUONDOKO Plaza: **Portuondo**, **Portuondotxu** (1893) eta **Portuondobarri** etxeak egozan orubetan. añdeetxe orreetako soloak-eta be **Portuondo** izenagaz ezagunak izan dira. Ortik bada **Portuondoko** plaza izena.

QUINTATORREKO BIDEA: Idatziz 1910. urtean agertu da leenengoz izan au, agoz, orain be, alantxe esaten jakola. **Quintatorre** etxea 1896. urtean egin zan **Urkitzaurre** (1641) aldeetxekoak izan ziran **Zearsolo** (1890) eta **Kurtzeperio** (1890) uzeneko lur sailetan.

SAN PELAIOKO bide nagusia: Erriko bide nagusiaren zati au **Basigokoa** baino beluagokoa da, **Zubiaurrealde** eta **San Pelaio** Bermeokoak ziranekoa. Zatirik andiena San Pelaio auzoan dago, orregaitik, bada, izena. **San Pelaio** bide nagusia 1930ean amaitu zan.

SANTA KATALINAKO ZUBIA: **Santa Katalinako zubia** izena 1847. urtean agertu zan leenengoz idatzita, agoz be alantxe erabiltzen da gaur egun Bakion, **Santa**

Katalinako ermitearen ondoan daoalako. Beste izen batzuk be izan dira: **Ibarrako zubia** (1889) eta **Ekolaldeko zubia** (1932).

SOLOBURUKO bidea: **Soloburu** (1896) da **Zarrakoa** izeneko atxen ganean dagoan mendiaren izena. **Soloburu** barruan dago egon **Birjilanda** (1834) izeneko ingurua. **Soloburuko bidea** izeneko **Erreterria** aldeetxekoa izan zan **Etxeondo** (1915) izeneko lur sailan dago. Izena geuk imini deusugu oneri kaleoneri, zelan edo alan, **Soloburu** mendirantza doan bidea dala adierazoteko.

TXIRRIKALDEKO BIDEA: **Txirrikalde** (1941) izeneko auzodia Artetxealdetik (1857) **Osiñaga** (1765) aldeetxeginokoa da (**Artetxe**, **Beitia**, **Gorrondona**, **Pozuaga**, **Abaroa** –1839, **Etxebarrialde**, **Orue** – 1704, **Larraskoaga** – 1745, **Larraskoagagoikoa** – 1839, eta **Osiñaga**). Alan bada, bide au **Bentaurre** (1910) izeneko lur sailan asita **Txirrikalde** izeneko auzodiginokoa da **Txirrikaldeko bidea** (1955) deritxona.

TXONTXOENASOLO kalea: **Txontxoenasolo** izeneko soloa ezeze, zati baten **Txontxoena** (1893) izeneko ziitzea be bazan. **Mieta** aldeetxekoa zan, 1910. urtean **Muxikena** (1641) baserrikoa zala ekarri arren. An dagoan kaleari, bada, ango izena imini jako.

Udaletzeko plaza: Bertako leku-izena **Solobarru** (1890) da, leen **Urkitzaurre** baserrikoa izan zana. Ez deusugu izen orreri egoki orrako, eta plaza udaletxearen aurrean dagoan ezkerroan, aukeratutako izena egokiagotzat emon dogu.

URIBARRIKO BIDEA: 1939an agertu zan bide orren leenengo errefeentzia idatzia, **Uribarribekoa** (1704) aldeetxetik **Luisena** (1775) baserriginoko bidea, atan be. **Uribarriko bidea** izena gaur egin be agoz esaten da errian.

URIBARRIKO Kalea: Erreka nagusiaren alderdi bietan egon **Urzabal** edota **Txontxoena** izeneko padura-ziitzea. Padura ori siketan ibili ziran 1899. urtean eta bertan egurrezko zubia egin eben, **Urzabaleko zubia** (1899). Alan bada, padura orren alderdi batetik bestera doan kaleari **Urzabaleko kalea** eritxi deusugu. **Urzabaleko zubia** kale orren zati bat baino ez da, errekearen ganekoa, atan be.

UZABALEKO ZUBIA: Erreka nagusiaren alderdi bietan egoan **Urzabal** izaneko padura-ziitzea. Padura ori siketan ibili ziran 1899. urtean eta bertan egurrezko zubia egin eben, **Urzabaleko zubia**. Domingo Goitiarena izan zan erreka nagusiaren ezkerreko errekaldean egoan padurea, **Urzabaleko zubi** moila barrigino (1902). Zubi ori barriztetako proiektua 1907an onartu zan eta zubia 1930ean amaitu. **Zubibaltza** (1923) izenagaz be ezaguna da errian.

ZABALA bidea: **Zabala** (1910) edo **Zabalsolo** (1910) izeneko soloa izan zan, **Etxebarrialde** eta **Ardantza** (1677) aldeetxetako izan be. Tokian tokiko izena imini jako, bada, daleari, bedetzat artuta.

ZARRAKOA bidea: **Birjilanda** azpian dagoan atx moltsoari **Zarrakoa** deritxo, **Urzabal** izeneko padurea

amaituten zan lekutik **Muxerratxe** (1982) edo **Muxerrari** (1919) izeneko atxeteginokoa, azken oneek barruan dagozala. Gaur egun moilea dagoan lekuan dago dalako Zarrakoa ori. Alanda ze, ara doan kaleari au izenau imini deusogu, bidetzat artuta. Aurrez aurre dago **Ansoarria** (1729) edo **Kurtzekoatxe** (1749) izenekoa, leengo Bermedo eta Bakio bien arteko azkenego munarria.

ZIITZALDE ko oinbidea: Ango leku-izena **Urzabal** izan arren, eta a padurea eta zati andi baten ziitzea be izan zan ezkerroan, oinezkoen bide orreri **Ziitzaldeko oinbidea** izena eritxi deusogu. Agos be **Ziitzea** (2000) leku-izena batu dogu bertarako.

ZUBIAURREKO ZUBIA: Zubi onetarako orain arte batu dogun izenik zaarrena dogu: **Gabantxoko zubia** (1576). **Esteponako zubia** (1732) izenagaz be ezaguna

izan zan. **Zubiaurreko zubia** (1908) izena, baina, aukeratu dogu egokientzat, alantxe da ezaguna gaur egun be.

ZUBILTEGI bidea: **Zubiltegi** (1884) eta **Zubiltegi-barrena** (1910) izeneko soloak Aldekoa (1704) aldeetxe-koak ziran eta **Zubilletasakona** (1889) **Gaubeka** (1636) baserrikoa. Bide barri ori **Zubiltegi** deritxen lur sailen ondo-ondoan egongo da. Bidean zear dagozan lurak, bertan eta beronen ondoan, beste batzuen artean, izen oneek daukez (1910): **Ibarra**, **Ibarrandikoa**, **Ibarguren**, **Ibarrrekosolo**, **Ibarreta**, **Ibarretako txantela**, **Ibaretamanusolo**, **Ibarretasolo**, **Ibarretasolonagusi**, **ibarretasolotxikerra**, **Ibarretatxikerra**, **Ibarretatxu**, **Ibarrondo**, **Ibar-txu**. Aukeran bada, **Zubiltegi** izen zaarri eustea eritxi deusogu ondoen.

IÑAKI MARTIARTU

AFRIKA TA EGOALDE IZOZTUA

Europa'tik urrean dago Afrika eta iru bider aundiagoa da. XIX giza diran arte ez zan Afrika-barrura sartu Europa'tarik, itxas-ertzeko lur beroetatik barrurago ez beintzat.

Ez eban ba ezagutzen Afrika eta oraindiño be lurraren garri-aldean dagozan baso baltzak ez dira ondo ezagutuak. Ba-dakigu lurralde euritsuak eta beroak dirala eta bertako zugatz-tantaiak oso aundiak. An gizakirik ez da bizi, bai sugeak, muskerrak eta kokodrilloak, baita iñurriak eta euliak be. Urtzen ez diran edurrak be ba-dagoz 6000 m. gora diran mendietan.

Lurraren garriaren iparraldera ta egoaldera zabaldi izugarriak dagoz zugatz barik eta bedar aundiz beterik, elefantez, jirafaz eta ipipotamoz jantzita. Leoiak eta panterak dira onen eiztari.

Alde bi orreik baiño iparrerago eta egorago basa-mortu bi dagoz, Sahara aundiarena arriz eta arez beterik.

Iparraldean Nilo ibaiak buztiten dau Ejipto jentez bete, K.a. ko 3000n. urtean asita. Uri zarren ondakiñak agiri dira.

Lurrarte itxasoaren ertzean matsa ta igaleak dagoz ugari. Arabiarrek bereberakaz batera bizi dira. Gizon zuriak geienak.

Egoaldeko musturrean europar asko bizi dira eta meatzetan egiten dabe lan, urrea ta diamanteak aterateko. Lur-gaiñean azukre-kañaberak eta ekait-arlo zabalak dagoz.

Lurraren garri-aldearen sartaldean eta sortaldean

ez da bizi europar asko, baiña basapiztien eizarako (safarietarako) tokiak dira eta portuetan salerosketa dago ugari uri aundietan eta ortik datorkuz marfilla, zura, platanoa, kafea, kakaoa ta liñua.

Afrika legorra ta baltza dala esaten da eta bizilagun guitxi daukazela. Irutik bat baltzak dira.

EGO-ARDATZ-INGURUA

Ez dira eun urte gizakia egoaldeko lur izoztu edo leitura eldu dala.

An urterik erdia da gaua eta beste erdia eguna, ez dago udarik, ez izotz edo lei artean landararik, ez bedarrik. Piztiak gitxi: Fokak, itxas-otsoak, itxas-egaztiak, baleak eta pinguinoak.

Dana dala, eldu dira ara lur-aztertzaileak, ardatz-bururaino txakur eskimalak euren trineoakaz laguntzaile dabezela. Asko il ziran azkenera eldu barik, mendi bazterretan.

Azkenean, 1911n. urtean eldu ziran talde bi ego-ardatz edo "polo sur"era. 3000m. ko goi-era eukan leku batera, Noruega'ko Amudsen buru zala talde bat eta Scott anglandarra buru ebala beste. Azkenengo au illebe te geroago eldu zan eta antxe il zan bere lagunakaz edur-ekaitzak jota.

Arrezkero asko joan dira eta jakintsuak txabolak egin dabez bertan luzaro egon eta giroa ezagutu eta aztertze ko.

OLAZAR'tar Martin'ek

